

тенденцій розвитку і механізмів функціонування регіону, формування відносин із центральною владою тощо. Але для того, щоб регіоналізм отримав більше можливостей, необхідне розширення кола політичних акторів. Вважаємо, що одним із основних суб'єктів реалізації політичного регіоналізму на субнаціональному рівні також повинне стати населення регіону, адже саме суспільство чітко усвідомлює свою роль і місце у системі регіонального розвитку та є одним із основних чинників, який визначає індивідуальний характер кожного регіону. Тезу про становлення регіональної спільноти як повноправного політичного актора можна тлумачити як спробу ідеалізації населення регіонів. Однак варто зазначити, що частіше за все загальну громадську думку репрезентують місцеві лідери думок та/або представники громадських організацій, тобто їхні думки та судження спираються на загальний аналіз уявлень і переконань щодо того чи іншого питання, притаманних населенню регіону. Тому вважаємо, що ідея регіоналізму може бути ефективною лише за умови узгодження інтересів усіх основних політичних акторів субнаціонального рівня – політичних еліт і представників регіональної спільноти.

Список використаних джерел

1. Кармазіна М., Бевз Т., Ротар Н. Регіональні політичні режими в Україні: підстави формування, специфіка функціонування, особливості трансформації. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 248 с.

2. Міненкова П. В. Феномен політичного регіоналізму в контексті збалансування регіональних і державних інтересів. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/-Minenkova.pdf> (дата звернення: 14.03.2024).

3. Loughlin J. «Europe of the Regions» and the Federalization of Europe. *Publius*. 1996. №4. P. 141-163.

Калашлінська Марина Вікторівна

Докторантка кафедри політології та державного управління.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ В ЕПОХУ ІРРАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному світі, де глобальні виклики та кризи вимагають злагоджених дій від усієї міжнародної спільноти, ідеал згуртованості та єдності у вирішенні

світових проблем залишається бажаним, але вкрай складним, якщо не сказати неможливим, для досягнення. Незважаючи на широкомасштабні зусилля, та складну систему міжнародних організацій, що прагнуть до формування єдиної глобальної відповіді на політичні, екологічні, соціальні та економічні виклики, домовленості між політичними акторами часто зазнають краху, коли справа доходить до їх практичної реалізації. Нездатність до єдності не лише поглиблює існуючі кризи, але й відкриває ширше поле для розмірковувань про природу політичної поведінки. Сучасна глобальна криза виявляє, що традиційні уявлення про раціональність політичних акторів можуть бути недостатніми для пояснення та вирішення міждержавних конфліктів і побудови ефективної співпраці. Звідси випливає важливість переосмислення підходів до політичних систем та більшої інтеграції до них засад іраціональності, як невід'ємної частини політичного процесу.

25 вересня 2015 р. Генеральною Асамблеєю ООН було ухвалено резолюцію № 70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) [1], якою було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку світу на найближчі п'ятнадцять років. Серед цих Цілей значне місце займають питання миру, справедливості, сильних інституцій, екології, подолання голоду та партнерства заради сталого розвитку. Країни-члени ООН, в тому числі Україна та Росія, підписуючи цей документ, зазначили свою рішучість «звільнити людство від тиранії бідності та нужденності, зцілити та убезпечити нашу планету». В п. 7 документу вказується: «Ми сповнені рішучості до 2030 року покласти край бідності та голоду в усьому світі; боротися з нерівністю всередині країн та між ними; будувати миролюбне, справедливе та всеохопне суспільство; захищати права людини та сприяти гендерній рівності та розширенню прав і можливостей жінок і дівчат; забезпечити надійний захист нашої планети та її природних ресурсів. Ми також заявляємо про свою рішучість створити умови для сталого, всеохопного і безперервного економічного зростання, процвітання всього людства і гідної праці для всіх з урахуванням різних рівнів розвитку і спроможності країн» [1].

Попри очевидну важливість Цілей Сталого Розвитку, проголошених Генеральною Асамблеєю ООН, так само як і багатьох інших програмних документів, що знаходили беззастережну підтримку міжнародної спільноти, реальний прогрес у їх імплементації залишається далеким від очікувань. На рівні декларацій, документи, що окреслюють логічний та прямих шлях до світового миру, розвитку та процвітання, знаходять одностайну підтримку всіх сторін. Однак, на практиці, ми стикаємося з комплексом викликів, що ускладнюють їх втілення в життя. Повертаючись до вищевказаних Цілей

сталого розвитку та, аналізуючи перебіг їхньої реалізації **за дев'ять років із п'ятнадцяти** проголошених, ми спостерігаємо, що світова спільнота не досягла суттєвого прогресу в напрямку побудови задекларованого «щасливого світу майбутнього». Натомість, сучасна глобальна політична ситуація демонструє зростаючу **тенденцію до загострення міжнародних конфліктів, поглиблення соціальної нерівності, зростання рівня голоду та ескалацію екологічних криз**, що значно контрастує із цілями миру, стабільності та загального благополуччя, що були проголошені.

Підтвердження зростання рівня політичної напруженості, ми знаходимо, в тому числі, у звітах провідних дослідницьких інституцій, зокрема, Інституту Економіки та Миру (Institute for Economics & Peace, IEP) [2], який щорічно публікує Глобальний Індекс Миру (Global Peace Index, GPI) [3]. Цей індекс оцінює стан миру в 163 країнах, враховуючи такі фактори, як рівень соціальної безпеки, участь у внутрішніх та міждержавних конфліктах, а також мілітаризацію. Так, в звіті за 2023 рік зазначається: «Результати цього року показали, що середній рівень глобального миролюбства погіршився на 0,42 відсотка. **Це вже тринадцяте погіршення миролюбності за останні п'ятнадцять років**» [3].

Можемо констатувати, що хоча, на перший погляд, більшість учасників міжнародної спільноти єдині у своєму прагненні досягати позитивних результатів глобального розвитку, але при впровадженні цих намірів у практичну дійсність спостерігається виражена невідповідність очікувань та реальності. Аналіз причин та механізмів, що лежать в основі розриву між домовленостями сторін, та втіленням їх у життя, веде нас до висновку щодо існування більш глибоких причин, аніж регулярне небажання міжнародних акторів виконувати взяті на себе зобов'язання. Якщо щире прагнення міжнародних акторів досягти позитивних цілей призводить до подальшого зростання хаосу та конфліктів, то варто припустити, що критичним фактором тут може виступати **переоціненість постулату про раціональність їх поведінки**, в той час як **іраціональні аспекти прийняття політичних рішень залишаються недооціненими**, що в свою чергу підкреслює потребу в більш глибокому аналізі та врахуванні іраціональності у політиці.

Вивчення впливу іраціональності на прийняття політичних рішень часто перетинається з дослідженнями в області поведінкової економіки, психології, теорії рефлексивного управління та інших соціальних науках. Зокрема, в працях таких дослідників як Володимир Лефевр [4]; Даніель Канеман, Пол Словік та Амос Тверські [5]; Ден Аріелі [6]; Річард Талер [7]; Джонатан Хайдт [8]; Роберт Джервіс [9]; Ентоні Даунс [10] тощо, звертається увага на іраціональність, як на невід'ємну частину політичного процесу. Їх дослідження підкреслюють, що політичні рішення та дії політичних акторів не завжди

керуються чіткими раціональними міркуваннями, а часто зумовлені іраціональними мотивами та емоційними реакціями. Розуміння того, що політичні актори можуть бути керовані не тільки чистою раціональністю, але й іраціональними імпульсами, емоціями та рефлексивними процесами, відкриває нові можливості для аналізу та прогнозування політичних рішень та їх наслідків. Такий підхід може забезпечити більш ефективне розуміння та вирішення глобальних викликів, з якими стикається сучасний світ. Це вимагає перегляду підстав формування політичних стратегій, укладення міжнародних домовленостей та модернізації політичних інститутів в світлі досліджень проблем іраціональності як невід'ємного елемента прийняття рішень. в рамках політичної науки.

Актуальний світовий порядок заснований на аксіоматичному прийнятті принципу раціональності політичних акторів. Саме на ньому побудована система сучасних політичних інститутів, укладаються міжнародні домовленості про колективну безпеку, діє система міжнародних організацій, що виникла після завершення Другої світової війни. Але на практиці ми стикаємося з неможливістю досягнення спільних політичних цілей більше ніж на рівні декларацій. Цей розрив між амбіційними домовленостями та реальними досягненнями вказує на фундаментальну проблему, що полягає в ігноруванні іраціональності політичних акторів, як невід'ємного елемента їхньої природи.

Для більш ефективного вирішення глобальних проблем та досягнення стійких рішень, підвищеної актуальності набуває необхідність переосмислення раціональних засад, на яких побудована взаємодія між політичними акторами, та впровадження інтегрованого підходу до аналізу іраціональності в політиці. Існує потреба в подальшому поглибленні та розширенні цих досліджень, які знайшли найбільшого розповсюдження в таких напрямках, як-от поведінкова економіка та теорія рефлексивного управління. Поглиблення цих концепцій та використання їх в рамках політичної науки дозволить глибше зрозуміти, як іраціональність впливає на політичні процеси та рішення, та врахувати її вплив для формування ефективних стратегій у сфері політики.

Список використаних джерел

1. Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development. *United Nations Sustainable Development*. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 30.03.2024).
2. Global Peace Index. Homepage. *Institute for Economics & Peace*. URL: <https://www.economicsandpeace.org/global-peace-index/> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Global Peace Index 2023. *Institute for Economics & Peace*. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023-Web.pdf>

(дата звернення: 30.03.2024).

4. Lefebvre, V. *Conflicting Structures*. Leaf & Oaks Publisher, 2015. 144 p.
5. Kahneman, D., Slovic, P., Tversky, A. *Judgment under Uncertainty: Heuristics and biases*. New York: Cambridge University Press, 1982. 544 p.
6. Arieli, D. *Predictably Irrational. The Hidden Forces That Shape Our Decisions*. Harper Collins Publishers, 2010. 384 p.
7. Thaler, R. H. *Misbehaving: The Making of Behavioral Economics*. New York: W. W. Norton & Company, 2016. 432 p.
8. Haidt, J. D. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. Vintage; Reprint edition, 2013. 528 p.
9. Jervis, R. *How Statesmen Think: The Psychology of International Politics*. Princeton University Press, 2017. 304 p.
10. Downs, A. *Political Theory and Public Choice*. Edward Elgar Publishing Ltd, 1998. 192 p.

Терещук Микола Миколайович

Кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін.

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID: 0000-0002-0772-9975

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Політичні інституції є основними складовими сучасних демократичних суспільств, які мають забезпечити ефективне функціонування системи влади та захист прав і свобод громадян. Однак, незважаючи на свою важливу роль, політичні інститути часто стикаються з рядом серйозних проблем, які загрожують їхньому нормальному функціонуванню та можуть вплинути на стабільність та розвиток країн.

Глобальні проблеми політичних інститутів охоплюють широкий спектр викликів, з якими стикаються країни всього світу. Однією з найбільш серйозних проблем є корупція, яка порушує принципи прозорості, відповідальності та довіри до влади. Наприклад, в країнах, де корупція є поширеною, рішення приймаються на основі особистих інтересів та лобіювання, замість відповідності громадським потребам. Прикладом може бути корупційна система в країнах Африки, де ресурси держави експлуатуються на користь еліт за рахунок бідних шарів населення.

Ще однією глобальною проблемою є недемократичні практики, такі як обмеження свободи слова, репресії опозиції та обмеження доступу до владних